

Resp. *Dist. antec.* Stante Dei praevisione homo non potest se aliter determinare impotentia antecedente determinationem voluntatis, *neg.* impotentia consequente ipsam determinationem voluntatis, *conc.* atque adeo negatur consequens et consequentia.

3° Si Deus res videt quia sunt futurae, non res futurae sunt quia Deus videt; a) res se habent ad scientiam Dei ut ratio, scientia ad eas ut rationatum, ideoque dependentia scientiae Dei a rebus statuitur quod repugnat. b) Quomodo id componitur cum certa et communi doctrina quod scilicet scientia Dei sit causa rerum, ideoque quod res sint quia Deus cognoscit?

Resp. ad 1.º Id solvitur per ea quae dicta sunt in Thesi XIX. Etenim res sunt conditio terminationis actus divini, non sunt ratio ipsius actus divini. Atque in hoc quod sint conditio terminationis, nulla est dependentia actus divini a rebus cum ab eis non perficiatur. Sed solum dependentia, si ita loqui volumus, terminationis eiusdem, quae eo redit ut scientia divina postulet obiectum cognoscibile; id autem cum sit de intrinseca ratione scientiae, locum quoque habet in scientia divina, ut non semel dictum est.

Ad 2^m effatum illud tum futura respicit quorum existentiae determinatio pendet a solo Deo, tum quoque futura libera; sed non eodem modo. Quomodo autem pro futuris liberis accipiendum sit, clarius explicabitur post Th. XXX. Quomodo vero accipiendum sit pro futuris aliis liquet si distinguatur scientia possibilium, qua divinae ideae continentur (Th. XXV), a scientia factorum. Ea dici solet scientia simplicis intelligentiae (Th. XXX^a nota), haec visionis. Porro pro his futuris scientia quae est causa rerum est prior, non altera. Sane cum Deus libere operetur ad modum artificis, necesse est ut decreto suae voluntatis cognitio praeluceat quae proponat quid et quomodo fieri possit, cognitio scilicet dirigens electionem voluntatis. Haec proinde scientia non est scientia qua res existentes videntur, sed qua res possibles intelliguntur. Posito autem decreto voluntatis ex tot possibilibus certas res eligentis ea-

rumque existentiam determinantis, eae res tum evadunt futurae, atque ut tales videntur scientia visionis. Itaque hae res sunt quia Deus cognoscit, quatenus ideae divinae dirigunt voluntatem Dei ad earum effectum; Deus easdem videt quia sunt, quia eius cognitio ad eas tamquam certe futuras terminatur eo quod futurae sunt.

THESIS XXIX^a

Ad modum autem quod spectat quo Deus futura cognoscit, tenendum est I futura libera non posse a Deo cognosci secundum quod in suis causis immediatis praeexistunt, nec omnia saltem secundum quod in causa prima praeexistunt; sed certe II illa Deum intueri scientia visionis in se ipsis, h. e. secundum esse quod habent in seipsis; III omniaque futura h. e. etiam futura necessaria Deum hoc modo in se ipsis videre.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Cognoscere futura quatenus in suis causis praeexistunt est certo ea scire ex sola causae existentis in actu primo consideratione, attentis etiam circumstantiis et dispositionibus eiusdem: atqui nequeunt hoc modo futura libera omnia certo cognosci. Nam vel sermo est de causa horum immediata, quae est voluntas creata, vel de causa mediata quae est voluntas causae primae. Iam vero creata voluntas positae etiam omnibus ad agendum requisitis manet indifferens ad agendum vel non agendum, et ad agendum hoc vel illud; idcirco si sola voluntas creata spectetur cum omnibus etiam circumstantiis eiusque propensionibus, nulla est ratio cur potius unus actus quam alius ex ea certo cognoscatur.

Si autem sermo sit de voluntate divina prout est causa omnis effectus causarum secundarum; vel supponitur ipsam praedefinire et praedeterminare actus voluntatis creatae, vel praedefinire quidem non vero praedeterminare, at cum voluntate concurrere concursu simultaneo, vel nec praedefinire, concurrere vero concursu simultaneo. Iam vero prima hypothesis est falsa, ut demonstrabitur suo loco; secunda non

potest certe admitti saltem pro actibus malis; nam Deus non decernit malum morale: qua de re, cum de concursu Dei agemus: hi ergo actus non possunt in divino decreto ut eorum causa cognosci. Unde sequitur errare eos qui hunc tantum modum assignant divinae cognitioni actuum liberorum; sed alius admittendus est modus quo actus malos praecognoscit. Quia vero eo modo quo actus malos praecognoscit potest etiam praecognoscere bonos, sunt enim et isti actus liberi futuri; hinc falsum est omnes actus voluntatis creatae a Deo non posse praecognosci nisi in decreto suae voluntatis. In tertia vero hypothesi vel spectatur divina voluntas concurrendi si voluntas creata agat; vel actualis concursus ad actum qui a voluntate creata ponitur; si primum, cum ea voluntas sit obiective indifferens, nihil ex ea determinate cognosci potest; si alterum, videtur quidem actus; sed cum actualis concursus sit ipse actus dependens a Deo, tunc actus in se ipso videtur, non prout in sua causa praesistit. Ergo.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Cum dicimus videre Deum res in se ipsis hoc intelligimus, nempe res secundum esse quod in se ipsis habent esse terminum immediatum divinae cognitionis: ideoque cognitionem Dei non sisti in solo Deo tamquam obiecto cognito, sed absque ullo medio ex parte obiecti terminari ad ipsas res ut in se ipsis sunt realiter existentes cum omnibus suis adiunctis: ideoque ut actu ab ipsa voluntate eliciuntur. Haec autem dicitur scientia visionis, quia est cognitio facti praesentis quod visione attingitur. Iam vero futura libera Deum hoc modo cognoscere liquet, nam 1° futura libera vel cognoscit Deus prout in suis causis praesistunt, vel secundum esse quod in se ipsis habent: atqui primum dici nequit quoad causas immediatas, nec saltem de omnibus quoad causam primam: ergo restat secundum; nihil enim est medium. Minor manifesta est ex demonstratione praecedente. Ratio consequentiae patet: nam, quodcumque sit medium quo Deus effectus aliquos cognoscit, terminus tamen divinae cognitionis nequit esse nisi vel res in se ipsa, vel id in quo ipsa res virtualiter continetur.

Nihil autem potest assignari quod relate ad Dei cognitionem contineat virtualiter effectus nisi eorum causa. Cum igitur terminus divinae cognitionis certae nequeant esse futura libera prout in suis causis existunt, sequitur ea esse terminum divinae cognitionis secundum esse quod in se ipsis habent. Ergo.

Patet autem quod ea videt absque ullo medio ex parte obiecti. Medium enim cognitionis dicitur illud in quo res videtur, vel a quo cognoscens determinatur ad videndum. Iam vero medium altero modo acceptum non est pro Deo nisi essentia sua; non ergo se tenet ex parte obiecti, sed ex parte subiecti cognoscentis. Medium autem primo modo acceptum, cum de scientia divina sermo est, idem est ac alterum; illud enim *in quo res Deus videt*, est illud *a quo determinatur ad videndum*. Ergo nullum est medium ex parte obiecti, sed ex ea parte adest solum obiectum cognoscibile; ideoque res in se ipsis terminus immediatus sunt divinae cognitionis quae a sua essentia utique h. e. a se ipsa determinata est ad cognoscendum.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Futura necessaria se habent, cum existunt, non secus ac futura libera, sunt nimirum secundum esse quod in se ipsis habent terminum immediate cognoscibilis: si ergo Deus futura libere in se ipsis cognoscit, eodem modo futura necessaria cognoscere dicendus est. Haec quidem etiam cognoscit in suis causis in quibus determinata existunt: verum ratione obiecti duplex est distinguenda cognitio, scilicet cognitio quod hoc pro certa differentia temporis erit, et cognitio quod hoc in certa differentia temporis tandem sit. Prior est cognitio seu visio determinationis causae; altera est visio ipsius effectus, quae visio licet attingat ipsam causam in qua et ex qua videtur effectus, terminatur tamen immediate ad ipsum effectum secundum esse quod in se ipso habet, hic enim est terminus per se cognoscibilis praesens intellectui divino. Ergo omnes res creatae videntur a Deo in se ipsis, sed, ut iam advertimus, per se ipsum.

Contra immutabilitatem huius scientiae obiici potest: Deus, cum e. gr. Christus nasceretur, cognovit Christum nascentem, si eius actus est immutabilis cognoscit semper Christum nasci, ideoque etiam modo; quod falsum est.

Resp. scilicet actus divinae scientiae cognoscit Christum semper nasci, *neg.* cognoscit semper Christum in aliqua differentia temporis nasci sive primo incipere, *subd.* ita ut idem actus cognoscat quoque in differentia temporis praecedente Christum non existere, adeoque prae illa esse futurum, et in alia differentia temporis subsequente Christum pergere existere, atque adeo prae illa Christi nativitatem esse praeteritam *conc.* secus *neg.*

Unde si illud *modo* referatur ad tempus, Deus non dicit pro quavis differentia temporis: Christus *modo nascitur*; si referatur ad aeternitatem sive ad actum aeternum divinae cognitionis, Deus *modo dicit* Christum in aliqua differentia temporis esse futurum, in aliqua incipere, in aliqua esse praeteritum; quae omnes differentiae temporis licet inter se successivae sint, sunt omnes praesentes divinae aeternitati.

THESIS XXX^a

I Futura conditionata libera Deus infallibiliter cognoscit, II non quidem in voluntate considerata ut potentia, neque ex necu aliquo necessario consecutionis conditionem inter et conditionatum, sed III ea cognoscit in se ipso absque ullo medio ex parte obiecti secundum esse quod in se ipsis habent.

DECLARATIO. Futura conditionata ea dicuntur quae forent si certa quaedam adiuncta ponerentur. Quia vero futura huiusmodi possunt esse necessaria vel libera, nos de his tantum sermonem habemus. Porro adiuncta horum futurorum sunt 1° *circumstantiae* rei sive actionis: *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*; in quibus advertendum est sub illa circumstantia, *quibus auxiliis* intelligi etiam cooperationem aut concursum divinum, qui est conditio quae requiritur semper; unde conditionate semper

supponenda est. Manifestum est sine huiusmodi circumstantiis nullam actionem fieri, licet actio quaevis libera indifferens sit ad has vel illas. 2° Sunt circumstantiae *ipsius actionis*, idest illius actionis quae dicitur futura, unde hoc non est futurum conditionatum: si Petrus dormit Romae, Paulus saltabit Parisiis; quia dormitio Petri non est circumstantia saltationis Pauli.

Iam vero circumstantiae istae possunt plus minus conferre ad actum tamquam occasio vel etiam ut causa moralis alliciens voluntatem; sed 1° connexio ista est semper contingens; 2° non est nisi prae una parte contradictionis, dum etiam altera accidere potest. 3° Aliquando nulla est connexio potior prae una parte quam prae altera; ut si duo numi aequales offerantur alicui ut alterutrum eligat, eligat autem qui est a parte dextera prae eo qui est a parte sinistra. Quapropter in his conditionalibus nexus illationis potest esse plus minus probabilis pro altera parte, vel aequae probabilis, sed certus numquam est; quia propter indifferentiam voluntatis, haec positus omnibus ad agendum requisitis, h. e. positus omnibus circumstantiis, potest agere hoc et non agere.

Verum inter circumstantias et actum vel non positionem actus adest nexus historicus coexistentiae, qui nexus est simplex factum coexistentiae actus vel non positionis actus cum certis circumstantiis. Coexistentia autem actus vel non positionis actus pendet causaliter ab ipsa libera voluntate. Porro semper adesse hunc nexum liquet ex eo quod in certis determinatis adiunctis seu circumstantiis impossibile sit voluntatem neque agere neque non agere (A. Th. XL. p. I) vel agere simul et non agere; quapropter alterutrum debet iis circumstantiis coexistere vel actio vel non actio. Conferatur probatio ultimae partis thesis de scientia futurorum. Th. XXVII.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Deum infallibiliter ea cognoscere evincitur 1° ex perfectione infinita scientiae Dei, nam scientia Dei cognoscit omne cognoscibile; quod autem habet determinatam veritatem est cognoscibile; futura vero con-

ditionata habent ab aeterno determinatam veritatem: quod quidem eodem modo probatur de his futuris ac de futuris absolutis. Etenim constituta voluntas in certis adiunctis aut aget aut non aget, ideoque si supponatur in iis constituta aut ageret aut non ageret; unde alterutrum erit determinate verum, nobis quidem ignotum, non autem intellectui illi qui ex se determinatus est ad omnem veritatem cognoscendam.

2° Ex ratione providentiae: Nam necesse est ut Deus intendens aliquem finem obtinendum per creaturas liberas possit in signo rationis priori ante decretum condendi creaturas liberas et ponendi in certis adiunctis certus esse de consecutione illius finis, et possit illum reapse obtinere: atqui nisi eius decreto praeluceret scientia futurorum conditionerum, tum certus esse non posset de consecutione finis intenti, nisi visa existente determinatione voluntatis, tum identidem eius intentio frustraretur, nam posset poni voluntas in iis adiunctis in quibus operatura esset secus ac Deus intendit: Ergo.

3° Ex communi consensu hominum, maxime christianorum: solent enim homines orare Deum ut ipsos ponat in iis adiunctis in quibus videt eos bene operaturos esse; ut ipsis bona huius vitae conferat, si videt ea iisdem profutura, neget si nocitura; et huiusmodi. Hoc autem est testari Deum scire quid facturi essent homines si in his vel in illis adiunctis ponerentur; ergo.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Voluntas considerata ut potentia est semper indifferens ad agendum vel non agendum, igitur ex ea sola cognosci certo nequit, quid esset determinate actura. Ergo.

Pariter nullus est nexus necessarius illationis ex circumstantiis ad actum, ergo ex hoc nexu nihil certo cognosci potest. Potest tamen certo cognosci quid probabilius sit spectatis inclinationibus voluntatis.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Esse horum futurorum est obiectivum, quia supponitur non fingitur a cognoscente; reale autem non realitate existentiae quae sit, sed realitate ex-

sistentiae quae foret. Iamvero realitas haec quae foret, sive actus hic qui foret (sive enim velit sive nolit voluntas actum ponit), non est omnino nihil, est enim aliquid determinatum magis quam possibile quod non est omnino nihil (Th. XXI); atque est certo cognoscibile quia constat determinata veritate. Porro intellectus divinus cognoscit quidquid est cognoscibile; ergo intellectus divinus cognoscit esse horum futurorum, seu cognoscit quid actura esset voluntas in his vel illis adiunctis: ergo.

Cognoscit proinde Deus haec futura secundum esse quod in se ipsis haberent; quia hoc ipsum esse, sive actum voluntatis hypothetice futurum cognoscit.

Cognoscit autem per se ipsum, quia ad hanc cognitionem determinatur, ut saepe dictum est, ab essentia sua.

Quare ea cognoscit absque ullo medio ex parte obiecti, quemadmodum et de futuris absolutis dictum est. Et sane eadem occurrit ratio; illud enim in quo Deus ea videt, et a quo ad ea cognoscenda determinatur, se tenet ex parte subiecti cognoscentis, non autem ex parte obiecti; est enim essentia divina. Ergo.

Quaeres: cum ista futura conditionata evadunt deinceps absoluta, an Deus ea melius cognoscat seu aliquid novi videat, an sit semper eadem cognitio.

Resp. 1° Cognitio futurorum absolutorum non est duratione posterior cognitione futurorum hypotheticorum et possibilium; cuiusvis enim rei cognitio divina est aeterna.

2° Cognitio divina subiective spectata est unus simplicissimus et immutabilis actus.

3° Obiective spectata est cognitio rei prout est res cognoscibilis. Quare cum res sit tantum pure possibilis, cognoscitur solum ut talis, cum vero et hypothetice vel etiam absolute futura est, ut talis quoque cum certitudine cognoscitur.

4° Hinc a) nihil novi videt Deus quia ab aeterno omnia videt; b) videt aliquid esse *melius* alio, non vero *melius videt aliud alio*.

Corollarium. His statutis liquet quid respondendum sit

difficultati propositae Th. XXVIII, nimirum si scientia Dei est causa futurorum actuum liberorum, non eos videt quia sunt, sed e contrario ideo ipsi sunt quia Deus cognoscit. Difficultas versatur circa actus absolute futuros. Respondendum est scientiam, quae eorum causa dici potest, non esse eam quae eos videat absolute futuros, sed aliam nempe scientiam tum possibilium tum futurorum conditionatorum. Scientia enim quae eorum causa dici potest est ea, quae divinam voluntatem dirigit in condendo decreto quod hae voluntates existant, et existant in his adiunctis, ut certus finis a Deo intentus obtineatur. Ad huiusmodi vero decretum condendum requiritur scientia quae exhibeat voluntates possibles, et quid in quibusvis possibilibus adiunctis essent acturae; et quidem acturae ex se ipsis, non determinatae a Deo sed semetipsas determinantes. Posito autem decreto tunc evadit absolute futurum quod prius conditionate cognitum fuerat, futurum est scilicet absolute ut eae voluntates se libere determinent; et proinde eas ut actu se determinaturas Deus cognoscit. Et haec est scientia qua actus absolute futuros Deus videt: videt eos ergo Deus quia futuri sunt, licet futuri non essent nisi aliqua scientia praecessisset.

Nota. Ex hactenus disputatis circa scientiam Dei liquet scientiam Dei ratione non sui sed obiecti distingui posse 1° in scientiam *necessariam absolute, et necessariam ex hypothesi*; 2° in scientiam *simplicis intelligentiae, visionis, et mediam*. Sane cognitio essentiae divinae et possibilium est absolute necessaria; ceterarum rerum contingentium non est necessaria nisi ex hypothesi quod nimirum sint. His autem omnia obiecta comprehenduntur. Rursus scientia pure possibilium dici merito potest scientia *simplicis intelligentiae*; solet enim intelligentia praescindere ab existentia obiecti quod contemplatur, scientia vero sui ipsius et futurorum absolute dicitur merito *scientia visionis*, quia est cognitio obiecti realis praesentis in facto positi; scientia vero futurorum conditionatorum merito dicitur *inter utramque media*; futura enim hypothetica media sunt inter pure

possibilia et futura absolute; nam quatenus actu non erunt participant de possibilibus; quatenus forent participant de futuris absolute; quod autem de utroque extremo aliquid participat, medium est.

De veritate autem Dei locuti sumus in Ontologia.

THESIS XXXI^a

I Cum infinito excessu scientiae divinae prae intellectu nostro connexum est mysteria proprie dicta quoad nos existere; II quae nobis possunt revelari.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Distinguendum est in primis inter haec duo: *posse* nempe intellectum nostrum *cognoscere veritatem*, et *posse eandem per se invenire*: tum cognitio veritatis distinguenda est in *perfectam* et *imperfectam*. Certum est posse intellectum nostrum aliquo modo cognoscere quodcumque verum (Antrop. Th. XXIII) sive illud per se inveniatur, sive ab alio accipiat, sive gratuito ad illud videndum elevetur, sive perfecte sive imperfecte aut analogice. Ipse autem invenire per se dicitur id cuius ignoti notitiam exercitio suae activitatis sibi comparat: potest porro intellectus eas invenire veritates, quae ex principiis suis, ac factis sibi perspectis, eorumque synthesisi manifeste colliguntur. (Cr. Th. XVII). Quare 1° plura facta contingentia cuiusmodi sunt actus liberi futuri, et actus remoti aut praeteriti quorum testificatio aut monumenta desint, et plura, quae in astris contingunt quibus sensus nostros vel immediate vel mediate applicare non licet, nequit intellectus noster invenire: quia ex principiis nostrae rationis, factisque cognitis nihil determinate certum consequitur quoad huiusmodi obiecta. 2° Nequit intellectus invenire veritates eas necessarias quarum cognitio excedit modum proprium cognitionis humanae, qui modus in eo situs est ut instituta analysi rerum, adhibitis certis principiis contradictionis, causalitatis et huiusmodi, veritatis alicuius notitiam assequatur. Si qua ergo est veritas necessaria quae fugiat vim

huius analysis, quia in rebus nulla eius certa expressio reperitur, et vim transcendat principiorum, quia sive illa sit sive non sit, nullatenus nutare videtur principiorum certitudo, eas intellectus nequit invenire.

Utrum existant necne huiusmodi veritates mox disputabimus: nunc iis suppositis animadvertimus quod hae secundi generis veritates proprie vocantur *mysteria*. Nam 1° priores veritates potius per accidens quam per se intellectus non invenit (dummodo ad futura quod spectat, rem per se consideres non rationem ipsam futuri); 2° priores veritates si manifestentur, ideis abstractis perfecte apprehendi possunt, h. e. propriis conceptibus non secus ac aliae: veritates vero alterius generis etsi manifestentur, per cognitionem abstractivam nequeunt nisi analogicis conceptibus apprehendi. Ratio est quia priora vera similia sunt iis quae cognoscimus, et sic conformibus conceptibus eorum naturae plene respondentibus licet ea nobis repraesentare; at vera alterius generis haud similia sunt iis quae cognoscimus, sed specie et genere differunt et solum conveniunt analogice, quia in ratione saltem entis omnia convenire debent. Iam vero mysterium proprie dicitur verum quod inveniri ab intellectu non potest, et cuius proprius conceptus haberi nequit, seu, quod in idem redit, cuius intrinseca ratio non potest percipi.

Esse autem huiusmodi mysteria pro intellectu humano, ita ex perfectione divinae scientiae demonstratur. Obiectum verum quod ab intellectu inveniri potest propriisque ideis apprehendi illud est quod proportionem habet cum modo proprio eius intelligendi: atqui veritates sunt quae hunc modum intellectus nostri in infinitum excedunt; ergo eas nequit intellectus humanus invenire. *Prob. m.* Cuiuscumque intellectus modus est proprius cognoscendi qui substantivae eiusdem perfectioni respondet, et ideo existit quoque obiectum proprium quod adaequatur secundum suam intelligibilitatem cum modo cognoscendi. Itaque etiam intellectus divinus modum habet proprium cognoscendi, et sane ipse per essentiam infinitam cognoscit; ergo et obiectum est quod secundum suam intelligibilitatem ei solum adaequatur:

quapropter est aliquod obiectum verum cuius intelligibilitas modum nostrum excedit in infinitum: ergo. Huiusmodi porro obiectum, quia aliquod verum et intelligibile est, poterit quidem a nobis cognosci aliquo modo, analogice enim convenit cum veris proportionatis intellectui nostro, sed dummodo attemperetur modo nostro cognoscendi, si exhibeatur scilicet secundum illas ideas quas nos habemus, et quibuscum illud analogice convenit; non autem poterit inveniri, propriisque conceptibus percipi, quia cum excedat modum nostrae cognitionis, et caremus ideis adaequatis quibus illud nobis repraesentemus, nec nobis praesto est aliquid unde ad eius notitiam assurgamus.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Quoniam veritates huiusmodi possunt a nobis analogo modo apprehendi, poterunt quoque a Deo nobis revelari. Nam ut possibilis sit revelatio, ex parte nostra requiritur ut possimus percipere quod revelandum est: ex parte Dei requiritur ut valeat illud nobis manifestare, et nos certiores efficere eius quod manifestat. Porro quod ad nos spectat, ut iam vidimus, nulla est difficultas. Ex parte vero Dei nequit profecto deesse 1° potestas manifestandi aliquid nobis. Sane Deus potest excitare immediate in intellectu alicuius ideas iam existentes ut synthesim quamdam efficiant quae mysterium repraesentet. Potest et exteriore loquela assumpta idem efficere, vel phantastica visione idem repraesentare. Quod autem alicui manifestatum est, potest deinceps eius ministerio in aliorum quoque notitiam deduci. Neque 2° dubitare licet quod valeat Deus indere certitudinem rerum a se revelatarum. Si enim aliter id erga alterum praestat, ineptum est negare quod fieri idem possit a Deo, a quo est omnis potestas non solum in ordine reali sed et intellectivo. Et sane si Deus more humano seu extrinseca locutione utitur ad res manifestandas, quemadmodum Christus fecit, potest miraculis demonstrare veritatem eorum quae docet, et sic eas extra omnem potere dubitationem. (De miraculis disputabimus in fine Tractationis huius). Si autem Deus intus homini alicui loquatur, tunc quoque ratio suppetit Deo gignendi certitu-